

Sygn. akt I ACz 1879/13

POSTANOWIENIE

Dnia 12 listopada 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie, Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSA Józef Wąsik

Sędziowie: SSA Zbigniew Ducki

SSO Marek Boniecki (del.)

po rozpoznaniu w dniu 12 listopada 2013 r. w Krakowie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa Agencji Handlowej (...) Sp. z o.o. w K.

przeciwko T. (Polska) Sp. z o.o. w K.

o zapłatę

na skutek zażalenia strony powodowej na postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 10 lipca 2013 r., sygn. akt. IX GC 915/12

postanawia:

- 1. uchylić zaskarżone postanowienie w części odrzucającej pozew o zapłatę kwoty 1 173 712,87 zł (jeden milion sto siedemdziesiąt trzy tysiące siedemset dwanaście złotych u osiemdziesiąt siedem groszy) wraz z ustawowymi odsetkami od tej kwoty i sprawę w tym zakresie przekazać do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Krakowie, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego;**
- 2. oddalić zażalenie w pozostałej części;**
- 3. zasądzić od strony powodowej na rzecz strony pozwanej kwotę 1080 (jeden tysiąc osiemdziesiąt) złotych tytułem kosztów postępowania zażaleniowego od oddalonej części zażalenia.**

UZASADNIENIE

Strona powodowa Agencja Handlowa (...) Sp. z o.o. w K. domagała się w pozwie skierowanym przeciwko T. (Polska) Sp. z o.o. w K. zasądzenia na swoją rzecz od strony pozwanej kwoty 1 720 159,10 zł wraz z ustawowymi odsetkami z tytułu pobranych przez stronę pozwaną od strony powodowej innych niż marża opłat za przyjęcie towarów do sprzedaży, co stanowić miało czyn nieuczciwej konkurencji. Na sumę dochodzoną pozwem złożyć się miały zdaniem strony powodowej kwoty nienależnych świadczeń pobranych przez stronę pozwaną bez jakiegokolwiek podstawy umownej za przyjęcie towarów do sprzedaży (412 995,72 zł) oraz kwoty nienależnych świadczeń pobranych przez stronę pozwaną za przyjęcie towarów do sprzedaży objętych umowami (...)oraz (...).

W odpowiedzi na pozew strona pozwana wniosła o odrzucenie pozwu, podnosząc zarzut zapisu na sąd polubowny.

W odpowiedzi na powyższe strona powodowa złożyła pismo procesowe z dnia 15 marca 2013 r., kwestionując ważność zapisu na sąd polubowny, które to pismo zostało zwrócone zarządzeniem Przewodniczącego na rozprawie w dniu 1 lipca 2013 r., podobnie jak pismo procesowe strony powodowej z dnia 18 czerwca 2013 r.

Postanowieniem z dnia 10 lipca 2013 r. Sąd Okręgowy w Krakowie odrzucił pozew.

Uzasadniając swoje rozstrzygnięcie, Sąd pierwszej instancji wskazał, że strony łączyła umowa z dnia 1 stycznia 2010 r., nr (...), w której §10 ust. 1-7 strony poddały pod rozstrzygnięcie sądu polubownego – Sądu Arbitrażowego przy Polskiej (...) wszelkie spory wynikające z łączących strony stosunków prawnych. Zapisy tej treści zamieszczone również zostały w zawartych przez strony umowach nr (...). W ocenie Sądu Okręgowego strony mogły objąć zapisem na sąd polubowny także spór o roszczenie z art. 18 ust. 1 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Z treści klauzuli arbitrażowej wynikać miało, że poddanie rozstrzygnięciu sądu polubownego możliwie szerokiego zakresu spraw związanych z realizacją zawartych umów stanowiło zgodny zamiar obu stron i dotyczyło wszelkich roszczeń o zwrot bezpodstawnie lub nienależycie spełnionego świadczenia, które powstały w razie nieważności zawartych przez strony umów, a także wszelkich roszczeń deliktowych, które wynikają ze zdarzenia prawnego związanego z ich realizacją. Taka treść w sposób dostateczny konkretyzowała roszczenia objęte zapisem, który spełniał tym samym wymogi określone w art. 1161 i nast. k.p.c.

Postanowienie powyższe zaskarżyła w całości zażaleniem strona powodowa, wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie o zmianę zaskarżonego postanowienia i oddalenie wniosku o odrzucenie pozwu.

Skarżący zarzucił: 1) nierozpoznanie istoty sprawy polegające na zaniechaniu merytorycznego zbadania podniesionego przez stronę powodową w odpowiedzi na zarzut pozwanego, zarzutu uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu, którego przedmiotem jest zapis na sąd polubowny; 2) mające istotny wpływ na wynik postępowania naruszenie przepisów procesowych, tj.: a) art. 235 §1 w zw. z art. 236 k.p.c. poprzez zaniechanie wydania postanowienia dowodowego oraz niewydanie postanowień rozstrzygających negatywnie wnioski dowodowe; b) art. 217 §1 oraz art. 227 k.p.c. przez nieuwzględnienie wniosków dowodowych z zeznań świadka J. J. oraz przesłuchania stron, a także dowodów z dokumentów, w tym zwłaszcza dowodu z pisma z dnia 13 października 2011 r. zawierającego oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu, odnoszącego się do zapisu na sąd polubowny, który stanowił podstawę odrzucenia pozwu; c) art. 157 §1 w zw. z art. 158 k.p.c. przez niesporządzenie protokołu z posiedzenia z dn. we właściwej formie, bowiem nagranie rozprawy jest w znacznej części niesłyszalne; d) art. 207 §3 k.p.c. poprzez dokonanie zwrotu pisma procesowego z dnia 18 czerwca 2013 r., mimo iż pismo to zostało złożone przed pierwszym posiedzeniem, zatem nie w toku sprawy, a ponadto obejmowało twierdzenia odnoszące się do wniosku o odrzucenie pozwu; e) art. 207 §3 k.p.c. przez zaniechanie wezwania do złożenia pisemnej odpowiedzi na odpowiedź na pozew w zakresie podniesionego w niej zarzutu w przedmiocie zapisu na sąd polubowny i wniosku o odrzucenie pozwu; f) art. 1165 §1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 1167 §3 k.p.c. oraz art. 103 §1 k.c. przez odrzucenie pozwu w oparciu o zapis na sąd polubowny zawarty przez pełnomocnika strony pozwanej z przekroczeniem zakresu pełnomocnictwa; g) art. 1165 §1 i 1 k.p.c. w zw. z art. 58 §1 k.c. przez odrzucenie pozwu w oparciu o nieważny lub bezskuteczny lub niewykonalny zapis na sąd polubowny; h) art. 1165 §1 i 2 k.p.c. przez odrzucenie pozwu w oparciu o zapis na sąd polubowny, który nie obejmował roszczeń będących przedmiotem pozwu.

W odpowiedzi na zażalenie strona pozwana wniosła o jego oddalenie oraz zasądzenie kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Zażalenie zasługuje na częściowe uwzględnienie.

Pierwszy z podniesionych w zażaleniu zarzutów uznać należało za zasadny o tyle, że w istocie Sąd pierwszej instancji nie zajmował się kwestią skuteczności odstąpienia strony powodowej od skutków oświadczenia woli w zakresie klauzuli arbitrażowej zawartej w § 10 umowy datowanej na 1 stycznia 2010 r. o nr. (...). Skuteczność powoływanego zarzutu wymagała jednakże uprzedniego ustalenia, czy niewyjaśnienie powyższego zagadnienia miało znaczenie dla prawidłowości zaskarżonego orzeczenia, a przede wszystkim, czy Sąd Okręgowy zobligowany był do zajęcia się tą kwestią. Odpowiedź na to drugie pytanie wymagała uprzedniego rozpoznania trafności zarzutów dotyczących naruszeń przepisów prawa procesowego.

Zarzut obrazy art. 235 §1 k.p.c. w zw. z art. 236 k.p.c. okazał się chybiony, albowiem żaden przepis prawa nie nakłada na sąd obowiązku wydania postanowienia odmawiającego przeprowadzenia dowodu. Zgodnie z art. 217 §2 k.p.c. sąd pomija środki dowodowe, jeżeli okoliczności sporne zostały już wyjaśnione lub jeśli strona powołuje je tylko dla zwłoki (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie, III APa 48/12, LEX nr 1238321). Zaniechanie przeprowadzenia dowodów zawnioskowanych przez stronę powodową mogło być zatem jedynie rozpoznane jedynie poprzez pryzmat art. 217 §2 k.c., ewentualnie art. 227 k.p.c.

Nieskuteczny okazał się także zarzut naruszenia art. 157 §1 k.p.c. w zw. z art. 158 k.p.c. Poza ogólnikowym stwierdzeniem o niemożności skontrolowania postępowania przed Sądem wobec częściowej niesłyszalności protokołu, skarżący nie wskazał, jaki wpływ ta rzekoma wadliwość miała znaczenie dla prawidłowości rozstrzygnięcia. Strona pozwana nie wskazała też, w jaki sposób doszło do uchybienia art. 158 k.p.c., który składa się z pięciu jednostek redakcyjnych.

Odnosnie zarzutu obrazy art. 207 §3 k.p.c. poprzez zarządzenie zwrotu pisma z dnia 18 czerwca 2013 r. wskazać należy, iż zgodnie z brzmieniem tego przepisu po nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego dokonanej ustawą z dnia 16 września 2011 r. dalsze pisma przygotowawcze (inne niż odpowiedź na pozew) mogą być składane tylko wtedy, gdy zadecyduje o tym przewodniczący - przed pierwszym terminem wyznaczonym na rozprawę, lub w toku sprawy - sąd. Za nieuprawnioną w świetle powoływanego przepisu uznać należałoby natomiast uznać taką interpretację, wedle której przed rozpoczęciem pierwszego posiedzenia wyznaczonego na rozprawę, strony bez żadnych ograniczeń mogą składać pisma procesowe.

Nie można także czynić zarzutu Przewodniczącemu, który nie zobowiązał strony pozwanej do udzielenia odpowiedzi na odpowiedź na pozew, w sytuacji gdy art. 207 §3 k.p.c. nie nakłada nań takiego obowiązku, zaś strona nie wystąpiła o umożliwienie złożenia takiego pisma.

Przechodząc do oceny zarzutu naruszenia art. 217 §1 k.p.c. i art. 227 k.p.c., wskazać trzeba, że ustalenie skuteczności uchylenia się od skutków wadliwego oświadczenia woli w zakresie części umowy zawierającej zapis na sąd polubowny miało znaczenie dla oceny ważności zapisu, natomiast Sąd Okręgowy nie wskazał w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia przyczyn pominięcia dowodów zgłoszonych na rozprawie w dniu 1 lipca 2013 r. Nie można przy tym podzielić argumentu strony pozwanej, że podpisanie umowy bez zapoznania się z jej treścią w każdym wypadku wyklucza możliwość powołania się na błąd, w szczególności, gdy miałyby on zostać wywołany podstępnie. Taka okoliczność wymaga jednakże zbadania, czego Sąd pierwszej instancji niewątpliwie nie uczynił.

W świetle twierdzeń zawartych w pozwie i odpowiedzi na pozew za bezsporne uznać należało w rozpoznawanej sprawie, że strony od 2000 r. do końca czerwca 2011 r. pozostawały w stałych stosunkach handlowych, w ramach których strona powodowa dostarczała i sprzedawała stronie pozwanej produkty spożywcze. Poza sporem było także, że strony łączyły datowane na dzień 1 stycznia 2010 r. umowy: nr (...) – dotyczące sprzedaży produktów spożywczych oraz zawarta została datowana na ten sam dzień umowa o świadczenie usług promocyjnych. W każdej z powyższych umów zawarte zostały jednobrzmiące zapisy, z których wynikało, że „wszelkie spory wynikające z łączących strony stosunków prawnych, które nie zostały rozwiązane w toku negocjacji (...) poddają niniejszym rozstrzygnięciom Sądu Arbitrażowego przy Polskiej (...), które rozstrzygane będą zgodnie z regulaminem tego Sądu, w składzie co najmniej 3 arbitrów powoływanych z listy arbitrów Sądu Arbitrażowego przy Polskiej (...)” oraz że „począwszy od dnia zawarcia niniejszego Aneksu (Umowy – w przypadku umowy promocyjnej), Sąd Arbitrażowy przy Polskiej (...) staje się sądem

wyłącznie właściwym dla rozwiązywania wszelkich sporów wynikających z łączących strony stosunków prawnych, bez względu na datę ich powstania, w tym w szczególności sporów dotyczących wszelkich roszczeń o wykonanie Umowy Sprzedaży (Umowy – w przypadku umowy promocyjnej) roszczeń powstających w razie niewykonania lub nienależytego wykonania Umowy Sprzedaży (Umowy – w przypadku umowy promocyjnej), roszczeń o zwrot bezpodstawnie lub nienależycie spełnionego świadczenia powstałych w razie nieważności całości lub/i części Umowy Sprzedaży (Umowy – w przypadku umowy promocyjnej) lub odstąpienia od Umowy Sprzedaży (Umowy – w przypadku umowy promocyjnej) przez którąkolwiek ze stron, a także wszelkich roszczeń deliktowych, jeżeli wynikają ze zdarzenia prawnego związanego z realizacją umowy sprzedaży lub będącego równocześnie niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem Umowy Sprzedaży (Umowy – w przypadku umowy promocyjnej).” (k. 262, 270, 277, 294).

Odpierając zarzut skarżącego dotyczący nierozpoznania istoty sprawy, strona pozwana powołała się na bezsporną okoliczność złożenia oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych w zakresie klauzuli arbitrażowej jedynie co do umowy nr (...), gdy tymczasem zapisy analogiczne znajdują się w pozostałych łączących strony umowach sprzedaży oraz umowie o świadczenie usług promocyjnych. Nie można byłoby jednak podzielić poglądu, że klauzule arbitrażowe zawarte w tych umowach dotyczą również roszczeń wynikających z umowy nr (...). Samo bowiem określenie, że Sąd Arbitrażowy przy Polskiej (...) staje się sądem wyłącznie właściwym dla rozwiązywania wszelkich sporów wynikających z łączących strony stosunków prawnych, bez względu na datę ich powstania, nie spełnia wymogu konkretyzacji stosunku prawnego, z którego spór ma wynikać, o którym mowa w art. 1161 §1 k.p.c. Dopiero dalsza część klauzul zawartych w powoływanych umowach (w tym umowie nr (...)) spełnia ww. wymóg, jednakże co do tego stosunku prawnego, którego dotyczy dana umowa. W konsekwencji przyjąć należy, iż każdy z zapisów na sąd polubowny jest skuteczny jedynie w zakresie roszczeń związanych z realizacją umowy, w której został zawarty.

Nie można także zgodzić się ze stroną pozwaną co do wyłącznie procesowego charakteru zapisu na sąd polubowny. Podzielić należy pogląd, zgodnie z którym ma on charakter mieszany, materialno-procesowy. Zawarcie umowy o arbitraż pozostaje w sferze prawa cywilnego materialnego, skoro zależy od decyzji obu stron, w tej relacji równoprawnych i bez udziału czynnika urzędowego. Do sfery prawa procesowego należą za to cel i skutki zapisu, chociaż nie sposób stanowczo wykluczyć, że z naruszenia jego postanowień strona może wywodzić również skutki materialne (odszkodowawcze). Stwierdzenie to uzasadnia stosowanie do zapisu na sąd polubowny przepisów kodeksu cywilnego o oświadczeniach woli, w tym o ich wykładni, wadach, przyczynach nieważności (por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 5 października 2011 r., I ACz 1233/11, nie publ.).

Pozostałe kwestie podnoszone przez stronę pozwaną na odparcie zarzutu nierozpoznania istoty sprawy, tj. skuteczność uchylenia się od oświadczenia woli, dochowanie terminu, o którym mowa w art. 88 §2 k.c., należą do sfery oceny zasadności zarzutu, która bezsprzecznie dokonana nie została.

W konkluzji powyższych rozważań stwierdzić należało, że kwestia uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli co do poddania sporów związanych z realizacją umowy nr (...) miała istotne znaczenie dla oceny zarzutu zapisu na sąd polubowny w tym zakresie.

Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia nie wyjaśnił, dlaczego nie zajął się kwestią uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia w zakresie zapisu na sąd polubowny zawartego w umowie nr (...), z jakich powodów nie uwzględnił wniosków dowodowych zaferowanych na tę okoliczność przez stronę powodową. Nie odniósł się także w żadnym stopniu do złożonego przed wydaniem zaskarżonego orzeczenia wniosku skarżącego o wyrażenie zgody na złożenie pisma przygotowawczego, które miało zawierać argumenty przeciwko podniesionemu zarzutowi zapisu na sąd polubowny.

W powyższym zakresie za skuteczny uznać zatem należało zarzut nierozpoznania istoty sprawy.

Uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia nie zawiera również jakiegokolwiek ustosunkowania się do tej części pozwu, w której strona powodowa domagała się zasądzenia kwoty 412 995,72 zł, wskazując, że stanowi ona sumę świadczeń nienależnych pobranych przez stronę pozwaną bez jakichkolwiek podstaw umownych (k. 47). Okoliczność ta podniesiona została także w zażaleniu. Zważywszy na fakt, iż strony łączyły stosunki handlowe jeszcze przed 1 stycznia

2010 r., nie można wykluczyć, że ww. część roszczenia pozostaje w związku z umowami wcześniejszymi, co do których nie podnoszono zarzutu zapisu na sąd polubowny, czy też w związku z umową nr (...), co do której skuteczność klauzuli arbitrażowej wyjaśniona nie została. Brak zajęcia w tym zakresie stanowiska przez Sąd pierwszej instancji, również w tej części czyni sprawę nierozstrzygniętą co do istoty.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny na podst. art. 386 §4 k.p.c. w zw. z art. 397 §2 k.p.c. uchylił zaskarżone orzeczenie w części odrzucającej pozew o zapłatę kwoty 1 173 712,87 zł, która stanowi sumę kwot dochodzonych przez stronę powodową tytułem nienależnych świadczeń pobranych przez stronę pozwaną za przyjęcie towarów do sprzedaży objętych umową (...) – 760 717,15 zł oraz tytułem nienależnych świadczeń pobranych przez stronę pozwaną za przyjęcie towarów do sprzedaży bez jakichkolwiek podstaw umownych – 412 995,72 zł.

W pozostałej części, tj. co do świadczeń związanych z realizacją umów o nr. (...) oraz (...), zażalenie okazało się pozbawione usprawiedliwionych podstaw.

W tym zakresie całkowicie nieaktualne były zarzuty odnoszące się do kwestii skutecznego uchylenia się od skutków wadliwego oświadczenia woli, wobec okoliczności niezachowania wymogów określonych przepisem art. 88 §1 k.c. Zwrócić należy przy tym uwagę, że zarzuty skierowane przeciwko klauzulom arbitrażowym zawartym w umowach o nr. (...) i (...), zostały podniesione jedynie w nawiązaniu do argumentacji dotyczącej się umowy nr (...).

Nie można zgodzić się ze skarżącym co do tego, że zapis na sąd polubowny został zawarty przez pełnomocnika strony pozwanej z przekroczeniem zakresu pełnomocnictwa. Umowy podpisywane były przez A. D., któremu pełnomocnictwa udzielił uprawniony do jednoosobowej reprezentacji pozwanej spółki wiceprezes zarządu – C. G.. Pełnomocnictwo to upoważniało do podpisywania umów handlowych związanych z zakupami towarów branży – świeża żywność dla centrów handlowo-usługowych (...) na terenie Rzeczypospolitej Polskiej oraz w szczególności do sporządzania zapisów na sąd polubowny w zakresie sporów związanych z realizacją powyższych umów zawartych przez spółkę. Umocowanie A. D. w tym wypadku wynikało zatem nie tylko z art. 1167 k.p.c., ale wprost z treści pełnomocnictwa. Okoliczność nieprzedstawienia dokumentu pełnomocnictwa podczas podpisywania umowy jest całkowicie bez znaczenia, w sytuacji gdy z treści pełnomocnictwa, niekwestionowanej w tym zakresie, wynika, że w dacie zawierania umowy A. D. był umocowany do działania w imieniu pozwanej spółki. Za nietrafiony uznać należało także argument o zawężeniu zakresu umocowania co do sporządzania zapisów na sąd polubowny. W treści pełnomocnictwa mowa jest o sporach związanych z realizacją umów, przez co należy także rozumieć spory wynikające z czynów niedozwolonych czy nienależnych świadczeń, o ile mają one swoje źródło w wykonaniu umowy, a na to wskazuje sama strona powodowa w uzasadnieniu pozwu.

Nie przekonują także zarzuty wskazujące na nieważność lub bezskuteczność kwestionowanych klauzul arbitrażowych.

Sąd Apelacyjny w całej rozciągłości podziela pogląd Sądu pierwszej instancji co do wystarczającej w świetle art. 1161 §1 k.p.c. konkretyzacji w ww. klauzulach stosunku prawnego poddanego pod osąd arbitrażu. Pomijając wstępną część zapisu dotyczącą wszelkich stosunków prawnych między stronami, niezależnie od daty ich powstania, dalsza część wprost nawiązuje do umowy, z którą wiązać się mają spory objęte zapisem oraz wskazuje konkretne roszczenia, których dotyczy klauzula. Na całkowitą aprobatę zasługuje w tej mierze argumentacja przytoczona w rozstrzygających analogiczne sprawy orzeczeniach Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2012 r. (III CSK 35/12) oraz Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 5 października 2011 r. (I ACz 1233/11) i z dnia 19 października 2011 r. (I ACz 1374/11).

Nie można zgodzić się także z zarzutem nieważności zapisu z uwagi na jego niewykonalność w związku z zastrzeżeniem uprzedniego przeprowadzenia negocjacji czy mediacji. Oczywistym wydaje się, że pod osąd arbitrażu poddawane być mogą jedynie spory, co do których strony nie osiągnęły porozumienia, czy to w formie uprzednich negocjacji czy mediacji. W żadnym jednak wypadku zapisy umów nie wyłączały możliwości poddania sporu sądowi polubownemu. Doszukiwanie się przez skarżącego rzekomych sprzeczności w literalnych zapisach umowy w tym zakresie jest zarówno nieuzasadnione, jak i sprzeczne z przepisem art. 65 §1 k.c. Nawet jednak gdyby uznać za słuszny pogląd strony powodowej, że poza sferą negocjacji pozostawały spory wynikające ze stosunków prawnych powstałych po zawarciu umowy, to byłby on nieaktualny w realiach rozpoznawanej sprawy, w której powód dochodzi roszczeń wynikających z

umów, w których zostały zawarte klauzule arbitrażowe. A zatem w tym wypadku zakres obowiązku negocjacji i zapisu na sąd polubowny pokrywał się.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny na podst. art. 385 k.p.c. w zw. z art. 397 §2 k.p.c. postanowił jak w punkcie 2. sentencji. O kosztach postępowania zażaleniowego w części, w której oddalono zażalenie orzeczono na podst. 100 k.p.c. w zw. z art. 391 §1 k.p.c., przy przyjęciu, że strona powodowa przegrała proces w 30%.